

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

BELEDIGD

David zeide tot zijn mannen :
„Een iegelijk gorde zijn zwaard
aan !“

1 Sam. 25 : 13a.

Gloeiend was David ! Belèdigd !
Zou men soms ook niet ? De beker loopt
ook éénmaal over ! Als je 't bloed ook onder
de nagels wordt weggehaald !
Daar zijn tenslotte grènzèn !

* *
*

Wat was er dan gebeurd ?
Och, 't zat niet alléén op dat éne feit vast
van 1 Sam. 25. Sinds David verstoten was uit
de residentie-stad Gibeá, was zijn leven een
aaneenschakeling geworden van moeiten en
ontberingen. Hij werd overal opgejaagd als
een hert.

En dan was „de stoffelijke zijde“ van de
zaak niet het meest gemakkelijk. David had
nu een leger om zich heen van 600 mannen.
En die moesten aan de kost komen, die moes-
ten allemaal eten hebben. Dan nog de vrou-
wen en de kinderen, die met 't leger mee-
trokken, zoals we weten uit de geschiedenis
van Ziklag, 1 Sam. 30. Daar was wat voor
nodig !

En... David en zijn mannen bezaten niets.
Ze waren vogelvrij-verklaarden. Geen ogen-
blik waren ze hun leven zeker. Maar ze
moesten ook nog leven „van de hand in de
tand“. 't Zal wel eens krap geweest zijn !

Daarbij moeten we ook nog bedenken, dat
David de toekomstige koning van Israël was,
zoals de HEERE hem had beloofd. Daar werd
't nóg moeilijker van, om als Gods gunst-
genoot te moeten lijden.

Hij wás geen rebèl, geen revolutiemaker,
geen opstandeling, die zulk een leven „dubbel
en dwars“ had verdiend.

Hij had gestreden in geloof voor de goede
zaak des HEEREN, zijn belijdenis was : „op-
dat de ganse aarde wete, dat Israël een God
heeft“, 1 Sam. 17. En dáár ging het om in die
bange dagen van Davids lijden en vervolging:
is de HEERE koning van Zijn volk en regeert
Hij Israël door Zijn genadeheerschappij óf
de mens Saul.

En dáárom werd David kwalijk behandeld,
omdat hij streed voor de kerk des HEEREN,
voor Gods eer.

Onschuldig lijden is moeilijk !

Eens had hij Saul „in de macht“ gehad in
een spelonk. Toen had hij zich van zijn onder-
drukker met één slag kunnen ontdoen.

Maar, hoewel zelfs zijn vrienden hem toen
opstookten : „Sla maar toe, dit is de dag, die
de HEERE gemaakt heeft“, had de HEERE
David staande gehouden in die verzoeking,
om niet van de zaak van de kerk een persoon-
lijke zaak te maken of eigen rechter te zijn
en toe te pakken, 1 Sam. 24.

De kerk wás niet van David, maar van de
HEERE en daarom mocht David niet grijpen
naar de „leiding“, maar nu ook werkelijk op
Gods tijd wachten en geduldig blijven.

Maar 't was soms wel zwaar, zó zwaar, dat,

als David „z'n natuur opvolgde“, hij zich ook
wel eens zou willen lós-rukken uit die druk
en verguizing en ellende !

Eens, toen David en zijn mannen in de
buurt van Maon en Karmel waren, hoorden
ze, dat een rijke boer, Nabal, bezig was met
schapen scheren. En bij het scheren van de
schapen vierde men in Israël feest (zo b.v.
Absalom, die ter gelegenheid van het schaap-
scheren de prinses nodigde, 2 Sam. 13 : 23),
dan kon er een extra-stukje vlees áf, dan
werd er een schaapje méér geslacht, dan was
men royaal. Israël moest royaal zijn b.v. bij
alle soorten van oogst, dan mócht Israël niet
zo zuinig zijn op druiven en vijgen en olijven
en garven en aren. Israël moest altijd weer
leren, dat 't land van de HEERE was en dat
er alleen geroemd mocht worden in de genade
des HEEREN ; en wie dat bedacht, zou ook
aan de arme broeders denken.

Zo stuurt David tien jongelingen naar
Nabal met de boodschap : „laat deze jongel-
ingen genade vinden in uw ogen, want we
zijn op een feestdag gekomen : geef dan uw
knechten en aan uw zoon David, hetgeen uw
hand vinden zal“, vs 8.

Dat was héél wat voor David ! Hij, de Ge-
zalfde des HEEREN, de door God geroepen
voorganger in Israël, moet nederig de hand
ophouden voor een rijke boer : „hebt u nog
wat te missen ? alstublieft dan !“

Dat moet u zich eens even indenken !

En dan, hoe Nabal op dit nederig verzoek
reageert : ruw, bòt en hàrd.

Nabal is toch ook een broeder ?

Ja, maar u moet die broeder eens horen :
„Wie is David ? En wie is de zoon van Isaï ?
Een weggelopen knecht ! Een scheurmaker.
Zo'n revolutionair ? Die zijn er genoeg ! Geen
kruiemel brood en geen stukje vlees !“

Dat was hàrd. Maar ook : on-waar.

Deze boer leeft niet mee met de kerk-strijd.
Hij heeft niets begrepen van de kerk-worste-
ling van die dagen. Hij heeft zich er niet zo
erg mee bemoeid, nog nooit heeft hij de strijd
tussen Saul en David goed, Schriftuurlijk,
bezien. Hij heeft er niets van gezien, dat Saul
de genade-heerschappij van God in de kerk
aantast, dat Saul zèlf „baas“ en „leider“ wil
wezen in de kerk, dat dus, Saul een revolutio-
nair is, maar dat David juist de strijd des
HEEREN voert.

Hij ziet er niets van. Hij heeft de zaken
niet in geloof en naar de Schrift onderzocht,
hij oordeelt maar oppervlakkig.

't Was on-waar, wat hij zei.

En... ruw, zonder meedogen.

* *
*

Dat is een schrikkelijk rapport geweest
voor David : „Nabal heeft niets voor U, hij
maakt U uit voor een rebèl“.

Diep verontwaardigd is David, tot in z'n
ziel gegriefd.

Hij gebruikt niet veel woorden : „een
iegelijk gorde zijn zwaard aan !“

Eens liet hij 't zwaard in de schede, toen
hij Saul had kunnen doden, maar nù is de

UIT DE INHOUD :

Beledigd	C. S.
Reformatorische theologie	C. V.
Verlag van de Hoogleraren der Theologische Hogeschool	H. J. S.
Meester en leerling (III)	G. P.
Het beroep als levensbestemming	P. A. H.
Devaluatie van de eigendom	v. D.
Aankondigingen	J. Stw.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	

maat vól. Nu is 't út ! Hij laat zich niet lan-
ger beledigen. Is dit een bejegening ?

Heeft hij daarvoor nu al zolang onschuldig
geleden ? Zwerft hij nu al niet „jaar en dag“
rond ? Op 't erf des verbonds ? Arm, ja, ver-
stoten, dag in, dag uit... .

En nu deze belediging ?

Nu zal het zwaard beslissen, hij heeft ten-
slotte een leger achter zich, hij heeft de
macht, hij zal het huis van die harde, on-
barmhartige boer te gronde richten.

Zo gaat hij er op áf, belèdigd en gloeiend
van toorn.

Is het niet te begrijpen ?

Ja, maar daarom is 't nog niet góed. Dat
zullen we wel zien uit het vervolg van dit
hoofdstuk. Zó mag het niet.

David mag niet zó opstuiven en veront-
waardigd zijn om zichzelf. David mag niet
denken en zeggen : ik ben in mijn eer aan-
getast. Wat David nu gaat doen is zèlf 't heft
in handen nemen, zich zelf verlossen.

Moeten wij ons recht dan maar zo weg-
werpen ?

Neen, de rechtvaardigen gooien hun recht
„zo maar“ niet te grabbel.

De rechtvaardigen weten heel goed, wat
recht is, naar het woord des HEEREN.

Maar zichzelf wreken en zèlf recht zoeken,
dát verbiedt de HEERE.

Dat deed Saul immers ook : zèlf beslissen,
zèlf optreden en daarom zou de HEERE 't
koningschap juist van Saul afscheuren
immers ?

David behoeft zijn recht niet wèg te wer-
pen, maar hij mag het overgeven aan de
HEERE, Die precies weet de tijd van David's
verhoging.

Wij zeggen dan al direct : dat is lijdelijk !

Neen, dit is geen lijdelijkheid, maar lijd-
zaamheid, volhàrding.

Daarvoor is nodig actièf, volhardend geloof.
't Is veel gemakkelijker er op te slaan, zich-
zèlf te verdedigen met hand en tand, 't gaat
ons veel gemakkelijker af, om eens „de kast
uit te vege“ of „de bezem er door te
houden“.

Veel gemakkelijker dan te zwijgen en vol-
hardend te wachten op de HEERE. 't Gaat
niet om óns in de kerk en om onze „leiding“,
maar de kerk is van God. Niet van een partij.

We mogen dit allen wel bedenken, ook
nù, vandaag in de kerk.

Dat moeten we alle dagen weer leren.

C. STAM.

REFORMATORISCHE THEOLOGIE

In het rijke boek van Prof. Benoit, **Calvijn als Zielzorger**, legt hij er de nadruk op, dat Calvijn met zijn machtige hoofdwerk de **Institutie** voor alles **zielzorg** wil oefenen. Het ging er Calvijn daarbij niet vóór alles om een aantal dogmatische verhandelingen te geven, nog minder om het ontwikkelen van een dogmatisch systeem! Neen, hij wilde daarin voor de schapen van Christus' kudde, en dan speciaal voor de verwarde en vervolgte onder hen, de „hemelse leer” ontvouwen. Dat wil zeggen: Hij wilde daarin het **Evangelie** uitleggen, het Evangelie, waarin God Zelf zijn kinderen toespreekt, hen opneemt in zijn genade, hun verzekering geeft van de vergeving der zonde, hen losrukt uit de macht van Satan, wereld en eigen vlees en hun de ogen opent voor de heerlijkheid die hun wacht. Of, anders gezegd: het ging Calvijn daarin om het **woord**, het levende en levenwekkende woord van Christus, waarin onze Heiland zich dag in dag uit tot kerk en wereld richt en die dringt tot een beslissing! Als **dienst** aan die werking van dat woord schreef Calvijn zijn **Institutie**.

Het is zeer de moeite waard naar Prof. Benoit te luisteren als hij over dit typische karakter van de **Institutie** spreekt.

„Is het niet een waagstuk, zo vraagt hij, om de **Institutie** op te slaan en daarin het portret van Calvijn als zieleherder te zoeken? De **Institutie** is immers het merg van Calvijn's dogmatiek? Een boek van diep doordacht denken, dat aan het verstand appelleert; wij kunnen er vol vuur mee instemmen of ook tegenwerpingen maken. Wat heeft nu de **Institutie** met het hart te maken, met de nood van mensen, met tact en begrip, die nodig zijn om geestelijke leiding te geven?”

Benoit's antwoord op deze vragen is, dat de **Institutie** met dat alles juist bijzonder véél te maken heeft. Want Calvijn heeft dit boek vóór alles geschreven met het oog op het onrustige hart en de diepe nood van de mensen. Hij wil daarmee vóór alles geestelijke leiding geven. Hij wil het dienstbaar maken aan de ontdekking der zonden, het leven uit Gods genade, het dienen van de **HERE** met heel het hart.

De **Institutie** is immers in zekere zin allereerst een „stichtelijk boek”! Het is „niet alleen het boek van een godgeleerde, het is het boek van een mens, die zelfs voordat hij prediker werd reeds was gegrepen door de zorg van de zielen. . . . Door het hele boek heen voelt men zijn innige wens om hulp te bieden aan bange gewetens, aan verbijsterde zielen, door slechte herders in de war gebracht. Het ernstige verwijt, dat hij aan het katholicisme van zijn tijd maakt, is juist, dat het de mensen in wanhoop laat, zodat zij niets zien dan lucht en water, maar geen haven en geen rustplaats (III 4 : 17); dit heeft hen in zulk een duisternis gehuld, dat „het harten verdonkert en van Christus' genade berooft”. (III 11 : 5). „Men moet hun integendeel geven vrede en rust en geestelijke blijdschap” (III 11 : 11). Wanneer hij spreekt over de christelijke vrijheid, toont hij aan, dat haar grootste kracht daarin ligt, dat zij aan beschroomde gewetens vrede met God brengt. Gewetensernst is een thema, dat kenmerkend is voor Calvijn en in zijn geschriften telkens terugkeert. „Want de geest van de mens kan met geen verderfelijker dwaling besmet worden dan wanneer het geweten in zijn vrede met God in zijn rust wordt gestoord.” (III 24 : 4).¹⁾

Omdat de **Institutie** dit praktische, opbouwende, stichtelijke karakter heeft is er zo weinig verschil in kleur, geest en tendens tussen dit boek en Calvijn's brieven. Want in beide gaat het om het troosten, verzekeren, versterken, vermanen. „De **Institutie**, zo schrijft Benoit, wil veel meer een **bijbelse theologie** zijn dan een dogmatiek. De bijbel, het Woord van God, is de enige bron van geloofskennis en geloofs zekerheid, die ons ter beschikking staat. „De Schrift”, zegt Calvijn, „is de school van de Heilige Geest, waarin niets is overgeslagen, wat nodig en nuttig is om te weten” (III 21 : 3). „Als wij echter van Gods Woord afdwalen, zullen wij zeker in een

labyrint terechtkomen, waar we nooit meer uitkomen” (O.C. 46, 5). Het gaat steeds om God en niet om Calvijn. Wat is Calvijn? „Ik moet mijn lezers dringend verzoeken”, verklaart hij, „niet naar mijn uitleggingen te luisteren, maar ruimte te geven aan Gods Woord” (III, 4, 29). Al deze betuigingen van Calvijn zijn ook in zijn correspondentie te vinden. Wie zijn brieven leest, denkt, dat hij nog in de **Institutie** leest en wie de **Institutie** leest, meent Calvijn persoonlijk tot zich te horen spreken als in een brief”.²⁾ „De **Institutie** is immers in zeker opzicht een boek van geloof. De brieven op hun beurt zijn leerstellig; al waren wij daarop alleen aangewezen, dan nog zouden ze ons voldoende zijn om in grote lijnen Calvijn's gedachtegang te leren kennen. De praktische toepassing van de calvinistische beginselen vindt men in de brieven, die men dan ook in zekere zin beschouwen kan als een illustratie van de tekst van de **Institutie**”.³⁾

Deze observatie van Benoit is treffend juist. Inderdaad is de **Institutie** als een vermanende, vertroostende en versterkende brief. En Calvijn's brieven — en we kunnen er bij zeggen: óók zijn commentaren en verdere geschriften — zijn uiteindelijk niets anders dan onderdelen van een door Calvijn gedurende zijn ganse leven gegeven „**Onderwijs in de Christelijke Religie**”.

* *

*

Er is voor zover ik weet, onder de kenners van Calvijn's leven en werken weinig verschil omtrent dit karakter van de **Institutie** en van Calvijn's theologie.

Ik wil om het belang van de zaak een paar uitspraken noemen.

De bekende, fijnzinnige Prof. Dr. W. J. Aalders, in leven hoogleraar in Groningen, schreef o.a.: „Calvijn was, de legende ten spijt, geen systematisch denker, geen scholasticus. Daarvoor was hij te zeer bijbels Christen; hij wil zich als kerklid en als enkeling, door de Bijbel en door deze alleen laten gezeggen, maar dan ook onvoorwaardelijk. Daarvoor was hij te zeer theoloog, niet filosoof; geloofs-mens, niet denker; het geestelijke is voor hem iets geheel anders dan het redelijke, de openbaring Gods dan de denkbeelden van de mens. Daarvoor waren al zijn geschriften ook te zeer gelegenheids geschriften — in het voorbijgaan, het zijn gelegenheids-geschriften en zelfs -geschriftjes, die in de loop der eeuwen de grootste en diepste invloed hebben geoefend⁴⁾ — d.w.z. niet geboren uit wetenschappelijke of culturele drang, maar uit de behoefte om raad en leiding te ontvangen en te geven, rekenschap af te leggen, te waarschuwen en te bestrijden”.⁵⁾

En de bekende Göttinger Calvijn-kenner Prof. Otto Weber schrijft in de Inleiding op de door hem verzorgde duitse vertaling van de **Institutie**: „Wat de **Institutie** haar buitengewone invloed heeft verschaft — een invloed, welke zich tot ver buiten de grenzen der reformatie heeft uitgestrekt — wat haar tot op de huidige dag kracht en effect verleent, dat is haar wegwijzend karakter. Ze wil immers niet geestrijke en diepzinnige gedachten lanceren over God, mens en wereld, over Christus en de kerk. **Ze wil alleen uitlegging zijn van de Heilige Schrift**. En zij wil er de kerk van alle tijden op wijzen, dat haar taak niet bestaat in het produceren van geestrijke gedachten, maar **in het horen naar het tot ons gesproken woord**. Ze toont evenwel

²⁾ pag. 17.

³⁾ pag. 48.

⁴⁾ Deze opmerking is zeer belangrijk. Luthers en Calvijn's geschriften waren veelal gelegenheids geschriften! En hoe onberekenbaar was de invloed van gelegenheids geschriften — om ons tot ons land te beperken — als Da Costa's Bezwaren tegen de geest der eeuw en De Cock's De schaapskooi van Christus aangevallen door twee grijpende wolven?

⁵⁾ *Roeping en beroep bij Calvijn*, Mededelingen der Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, Deel 6, No 4, Uitgave van de N.V. Noord-Hollandse Uitgeversmaatschappij, Amsterdam 1943.

tegelijk, dat een theologie, die op deze wijze horen kan werkelijk wat te zeggen heeft, dat zij echte leer van voorstaan. Zo is dit werk uitlegging der Heilige Schrift en tegelijk dogmatiek. En de betekenis van deze onbetwistbaar belangrijkste dogmatiek uit de reformatietijd bestaat juist daarin, **dat kerkelijk dogma geheel en al en alleen uitlegging van de Heilige Schrift wil zijn**. Het principiële en methodische uitgangspunt van alle reformatorische theologie „Alleen het Woord” is hier met ijzeren energie vastgehouden — en toch komt het daardoor niet tot versterking en liquidatie van de kerkelijke leer. Integendeel, zo komt het tot een nieuwe fundering daarvan. Waar dit beginsel en uitgangspunt gehandhaafd wordt, daar ontstaat een nieuwe gebondenheid en vrijheid ten opzichte van de leer der oude kerk; ook tegenover de arbeid van de middeleeuwse theologie. De reformatorische theologie kon niet frank en vrolijk verder werken waar de Scholastiek was opgehouden. Zij kon niet voortgaan met het ontleden van begrippen en het zich verliezen in het rijk van het „reine Zijn”. Zij doorschouwde de zinloosheid van deze bezigheid en van de menselijke ijdelheid, welke zich daarachter verborg. Zij wist ervan hoe de soevereine mens op die wijze — al geschiedde dat ook met de beste bedoelingen — over God had beschikt, hoe zelfverzekerd hij **gesproken** had waar het er om ging te **horen**. De fundamentele positie „alleen het Woord” was immers niet een willekeurig gekozen standpunt, maar alleen de onlosmakelijke keerzijde van het „alleen door het geloof”. En zo is het „neen” tegenover de speculatie geen schoolmeesterij maar kerkelijke belijdenis”.⁶⁾

* *

*

De lezer vergeve me deze lange citaten.

Ik gaf ze, omdat daarin zo duidelijk wordt geformuleerd wat het wezenlijke van Calvijn's theologische arbeid, van de reformatorische worsteling uit de zestiende eeuw en van het leven en de strijd van de kerk aller eeuwen is.

O zeker, alle „orthodoxen” aanvaarden het adagium, dat in kerk en persoonlijk leven „het Woord alleen” alle zeggenschap hebben mag en moet.

Maar met een dergelijke betuiging is helaas nog zo weinig gezegd. De „orthodoxie” is vol pogingen, en meer dan dat, om bóven de Schrift uit te gaan. Zowel — en vooral — in de theologische arbeid, alsook — en dat is nóg gevaarlijker — in de kerkleer. Voor hoeveel theologiën was en is de Schrift de „materiaalverzameling” voor hun theologische manipulaties. Wanneer men de gegevens der Schrift bij elkaar heeft gezocht, dan, zo meende en meent men, begint „het” pas eigenlijk. Dan wordt het pas mooi en geleerd en diep. Redenerend, combinerend, concluderend schrijft de theoloog dan voort van stelling tot stelling. Met ijzeren logica wordt de éne „waarheid” uit de andere afgeleid. Zelfverzekerd bouwt hij zo aan een „theologische” dom, welks opperste aan de hemel moet reiken. En men merkt niet dat men menselijk, al te menselijk bezig is. Dat men zich te buiten gaat aan mateloze overschrijding van de grenzen, welke God aan het denken over Hem en zijn openbaring heeft gesteld. Men beseft ook niet, dat men misschien wel geleerd en scherpzinnig maar in feite tegelijk toch ook zeer on-wetenschappelijk bezig is. Is éerste voorwaarde voor echte wetenschappelijke arbeid niet de eerbied voor dat wat men onderzoekt, het erkennen van dat in zijn eigen aard? Wat is er en wordt er zo al niet gefantaseerd over God, zijn wezen, zijn raad, zijn Christus, zijn verbond, het geloof enz. enz.!

En het benauwende is: dat alles zit de mens om zo te zeggen in het bloed. Het is één, en dan nog wel een van de gevaarlijkste, kanten van zijn zondige natuur. Zeker, hij doet datzelfde kwaad ook wel ten aanzien van het geschapene. Maar wanneer een mens over de geschapen wereld gaat fantaseren botst hij met zijn harde kop vroeg of laat onherroepelijk tegen de nog hardere werkelijkheid. En dan worden fantasieën als fantasieën openbaar. Maar met speculaties ten aanzien van

⁶⁾ Erster Band p. IX, X. Deze editie is een uitgave van Buchhandlung der Erziehungsverein, Neukirchen, Kreis Moers. 1936.

¹⁾ pag. 14.

God gebeurt dat niet. De HERE komt niet „zintuigelijk waarneembaar” naar de mensen toe. Hij laat zich „alleen maar” in het Woord zien en horen. En wie dat niet in feite aanvaardt zoals de HERE het spreekt — die heeft alle remmen verloren! En holt daarom maar door.

Wat heeft Calvijn zijn leven lang geraasd tegen dit hoogmoedige getheologiseer. Hij kende bij al zijn theologische arbeid maar één begeren: **De Schrift verstaan zoals ze is; dat wil zeggen: naar de bedoeling welke de HERE daarmee heeft.**

Toen een jong scherpsinnig theoloog hem eens met allerlei spitsvondige vragen op het lijf viel antwoordde hij: „Als er iemand is, die altijd een afkeer heeft gehad van paradoxen en een hekel heb aan spitsvondigheden, dan ben ik het! Maar niets zal mij verhinderen openlijk te belijden wat ik uit Gods Woord heb geleerd. In de school van die meester wordt niets onderwezen dan wat nuttig is. **Dit is voor mij de enige regel voor het verkrijgen van wijsheid en hij zal dat in de toekomst ook altijd blijven: tevreden te zijn met de eenvoudige leer van het Woord...** Moogt gij er al lust in hebben met zulke luchtige speculaties te pronken, **laat mij als nederig discipel van Christus alstublieft toe alleen die dingen te overdenken, welke tot opbouw van mijn geloof dienen**.”⁷⁾

Dit antwoord tekent ons de theoloog Calvijn ten voeten uit. Het verstaan van, het onderwijzen uit de „eenvoudige” Schrift — dat is voor hem het één en het al. En die Schrift geeft de HERE tot de **opbouw** van zijn gemeente in het geloof en de liefde. Daarop is alles wat God door de Schrift spreekt betrokken. Maar daarom moet ook alle Schriftuitlegging daarop betrokken zijn! En niet minder alle theologie.

Calvijn geeft daarom in zijn Institutie niets anders en niets meer dan **een geordende samenvatting van de resultaten van zijn Schriftuitleg**. Men vindt er nooit iets méér in dan in zijn commentaren. De Institutie is voor

hem een boek, dat door de hoofdmotieven, de kernmomenten van de Schriftinhoud te tekenen — daarbij alle mogelijke gangbare misvattingen en ketterijen afwijzend — de mensen de toegang wil openen tot het verstaan der Schriften.⁸⁾ Als ze eenmaal bij de Schrift zijn mogen ze de Institutie wel vergeten!

Een engelse Calvijn-kenner heeft Calvijns theologie eens als volgt prachtig getypeerd. Hij schreef: Helderheid in de afzonderlijke momenten van de Schrift, ondoorgroondelijkheid van de onderlinge verbanden daartussen — dat is het kenmerk van Calvijns theologie. De verschillende momenten van de bijbelse boodschap — zoals Gods alwerkzaamheid en de menselijke activiteit; Gods verkiezing en de menselijke verantwoordelijkheid; het geloof als gave en als eis enz., enz., — die Calvijn in zijn theologische geschriften zijn lezers glashelder uit de Schriften voor tekent zijn gelijk aan eilanden die uit de zee oprijzen. Men weet, dat ze onderling verbonden zijn door een onderzeese landmassa. Maar die verbinding is en blijft onzichtbaar.⁹⁾

Inderdaad, zo is Calvijns theologie.

Zo is de **Schriftuurlijke** theologie.

Wee de kerk waarin ze verdwijnt.

C. VEENHOF

⁷⁾ O.C. XIV, 229: Ego certe, si quis alius, semper a paradoxo abhorruerit et argutiis minime delectator. Sed nihil me unquam impedit quin profitear ingenue quod ex Dei verbo didici. Nihil in eius magistri schola nisi utile traditur. Illa mihi unica est, perpetuo futura est, sapiendi regula: in simplici eius doctrina acquiescere.... Si tibi per illas aereas speculationes volitare libet, sine me, quaeso, humilem Christi discipulum ea meditari quae ad fidei meae aedificationem faciunt.

⁸⁾ Institutie; Johannes Calvijn aan de Lezer. Zie editie-Sizoo deel I p. VIII, IX.

⁹⁾ Edward A. Dowey Jr, The Knowledge of God in Calvin's Theology, New York, 1952, p. 40.

Verlag

VAN DE HOOGLERAREN DER THEOLOGISCHE HOGESCHOOL OVER HET CURSUSJAAR 1956-1957

De opening van de cursus mocht geschieden op 28 September 1956, en wel door de pro-rector Prof. L. Doekes met een toespraak over het onderwerp „Eén Vader, één Leider”, zulks speciaal n.a.v. Matth. 23 : 9. Dezelfde dag waren een vijftal studenten voor het eerst ingeschreven, nl. de Heren: K. J. Kapteijn, H. Kiezenbrink, J. T. Oldenhuis, P. Schelling en H. Schuurman. Drie studenten-candidaten in de theologie werden ingeschreven (waarvan één geval: opnieuw ingeschreven) voor de doctorale studiën, te weten de Heren A. Jagersma, P. Veldstra en J. R. Wiskerke. Bovendien werden gerecenseerd de bullen van honderd studenten die zich voorbereiden op het candidaatsexamen, en van zes en veertig andere die ingeschreven staan voor het doctoraalexamen of de promotie.

Nevens deze inschrijvingen aan het begin van de cursus deed zich dit cursusjaar het geval voor van een tussentijdse inschrijving voor de propaedeutische studie n.l. van de Heer J. H. Begemann. Anderzijds werd de inschrijving beëindigd door twee (oudere) studenten, die toch reeds niet in de gelegenheid waren geweest colleges te volgen en evenmin tot het afleggen van het propaedeutisch-examen. Het cursusjaar eindigde (met aftrek ook van het aantal der in deze cursus met goed gevolg afgelegde candidaatsexamens, zie hieronder) met een aantal ingeschrevenen van 140, waarvan 6 voor de propaedeutische, 88 voor de candidaats- en 46 voor de doctorale studie, resp. de promotie.

Op de honderdste dies der Hogeschool 6 December 1956, werd het rectoraat overgedragen door Prof. H. J. Schilder aan Prof. P. Deddens. De scheidende rector hield vooraf een rede over het onderwerp: „De verhouding van „eigenlijk” en „oneigenlijk” in het oudtestamentische taalgebruik van het woord „hand” in de relatie „hand Gods”, met name

in de dichterlijke en profetische boeken”.

De colleges konden in deze cursus over het geheel zonder onderbreking worden gegeven; ziekte onder de docenten kwam weinig voor; De aftredende rector begon naar academische usance zijn colleges na de overdracht van het rectoraat. Prof. P. Deddens woonde als adviseur de laatste reeks zittingen van de generale synode te Enschede bij, hetgeen slechts geringe onderbreking der colleges met zich bracht.

De studie kon, voorzover een globaal oordeel mogelijk is, door de meeste studenten met redelijke regelmaat worden voortgezet. Onderbreking door ziekte voor kortere of langere duur kwam in enkele gevallen voor, maar leverde geen oorzaak van bijzondere zorg. Reden tot speciale opmerkingen over gedrag en ijver hoeft ook niet aanwezig te worden geacht. De samenstelling van het geheel der discipuli der Hogeschool staat in deze periode sterk in het teken van grote afvloeiing aan het einde in onderscheid van geringe toevoer aan het begin; waren de laatste inschrijvingen van eerste-jaars-studenten weinige, het aantal candidaatsexamens is en wordt daarmee omgekeerd evenredig: de grote inschrijvingsgetallen van vorige jaren gaan nu de verwachte vrucht dragen. In deze cursus legden reeds met goed gevolg het candidaats-examen af de Heren: H. v. Ommen, P. Kingma, C. Bakker, H. de Vries, M. van Veelen, J. Vonkeman, B. J. F. Schoep, J. M. Goedhart, J. Strating, J. G. Meijer, M. van Beveren, J. W. Beekman, W. Bax, F. van Deursen en J. Klamer; in twee gevallen werd eerst na herhaald examen een gunstige uitslag verkregen. Wanneer bovendien wordt medegedeeld, dat voor het einde van de cursus door acht studenten het candidaats-examen is aangevraagd, teneinde dit nog voor de zomer af te kunnen leggen (van welke examina de uitslagen uiteraard eerst in een volgend jaarverslag kunnen worden verdis-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

conteerd), dan blijkt wel hoezeer een „mage-re” tijd na de vrijmaking door een „vette” thans wordt gevolgd, nl. voorzover het betreft de mogelijkheden van beroep door de gemeenten. Men vergete echter niet, dat over enkele jaren een aanzienlijke teruggang in het aantal beschikbare kandidaten zal zijn te verwachten. Het feit dat aan het einde van deze cursus het totaal aantal studenten dat verplicht is de colleges te bezoeken slechts 38 bedraagt (incl. 5 voor de propaedeuse; waarvan er deze zomer 9 afvallen en met de a.s. Kerst-vacantie 6), spreekt ten dezen duidelijke taal. Gerekend de toevloed van kandidaten in de huidige periode geeft deze situatie zeker nog geen reden tot ongerustheid over de mogelijkheden van bezetting van vacatures; toch mag na enkele „magere” inschrijvingsjaren wel eens worden gewezen op de mogelijkheid dat een onderbezetting in de toekomst kan volgen; reden om godvrezende jongemannen te blijven aan te bevelen hun krachten van verstand en gemoed te geven voor de pastorale arbeid en de theologische wetenschap mag ook vandaag wel degelijk aanwezig worden geacht.

De overgang van de propaedeuse naar de theologische studie mocht na geslaagd examen worden gemaakt door de Heren: D. J. van Stelten, R. Bakker, J. Geertsema, A. van der Worp, M. Heemskerk en J. C. Post.

Voor wat de doctorale studie betreft, kan worden medegedeeld dat een doctoraal examen werd afgelegd en wel met goed gevolg; de Heer E. Teunis, Gereformeerd Predikant te Monster, werd toegestaan te dingen naar de hoogste eer. Ook van dit geringe aantal examina mag het woord „omgekeerd evenredig” worden gebruikt in verhouding tot de activiteit op het gebied der doctorale studieën in haar geheel; vele studenten zijn naar hun doctoraal examen metterdaad op weg; het gebruik van een speciale studiejaar voor „Semitica” — die, gelijk door de vorige rector in de fata werd medegedeeld en gemotiveerd — „Grijdanus'-Kamer” wordt genoemd — bleek daarbij voor vele dier studenten van groot nut. In dit verband zij tevens gememo-reerd, dat in deze cursus regelmatig doctorale colleges in het akkadisch werden gegeven en wel in twee jaarreeksen (gevoorderden en beginnenden; onder de laatste ook enkele jongere studenten). De weg naar de promotie werd door enkele doctorandi verder bewandeld; mede in verband met het feit dat eerste promoties in het verschiet komen, werd in deze cursus door het College van Hoogleraren breed gehandeld over vele onderwerpen, met de promotie en haar regeling verband houdende. Tevens werd de inrichting van het doctorale examen nader geprojecteerd, terwijl ook in ander opzicht werd gearbeid tot een behoorlijke inrichting van de papieren der Hogeschool, zulks mede met het oog op haar presentatie in de departementale en academische wereld. Nader verslag daarover hoeft hier niet te worden gedaan, daar speciaal rapport dienaangaande aan Curatoren reeds breed is voorgelegd en betreffende besluiten mede door hun zeer gewaardeerd aandeel tot stand zijn gekomen; bekend is ook reeds dat deze arbeid nog in zekere mate wordt voortgezet. Wel moge ook aan deze plaats worden vermeld, dat het College van Hoogleraren deze zaken liet voorbereiden

door een commissie tot welke ook behoorde Mr Dr L. Roeleveld te 's Gravenhage, van wiens diensten met grote dankbaarheid mocht worden gebruik gemaakt. Evenmin mag achterwege blijven de vermelding van een bepaald resultaat van de genoemde arbeid, t.w. een (nieuw) vignet alsmede grootzegel der Hogeschool, waarin de symboliek van haar kernspreuk — de aanhaling van Deut. XXX 14 in Rom. X 8 — op passende en fraaie wijze is vertolkt. Voor het ontwerp daarvan past voornamelijk dank aan de Heer M. van der Wel te Enschede, die thans niet alleen aan het studentencorps „Fides Quadrat Intellectum” maar ook aan de Hogeschool zelf een ornamentiek in de lijn der „Vrijmaking” als reformatie-naar-het-Woord heeft helpen schenken.

Het contact met de kerken werd aan het begin van de cursus wederom bewezen in de welgeslaagde Hogeschooldag, die door ruim 8000 broeders en zusters bezocht werd; in

zeven gebouwen werden zeven samenkomsten gehouden.

Dit contact mag ook worden gezien in de steun aan de bibliotheek en het gebruik daarvan. Zonder te treden op het terrein van het verslag van de bibliothecaris, wijzen wij ook in dit verslag wel op de toenemende betekenis van deze boekerij voor de arbeid aan de Theologische Hogeschool, door docenten en discenten beide.

Het jaar overziende, kan worden geconcludeerd dat de gebruikelijke arbeid een regelmatig verloop had; een feit waarvoor de ootmoedige dank past aan Hem, wien het behaagde deze Hogeschool ook in dit tijdsgewricht in stand te houden en mogelijkheden voor de toekomst te verlenen.

Voor het college van Hoogleraren,

H. J. SCHILDER,
h.t. secretaris.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Uitg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

III: Inhoud

Opnieuw ontkomen wij er niet aan in het kort de inhoud van het te bespreken boek langs te gaan, al zullen wij dat voornamelijk doen voor zover de inhoud voor onze hierna volgende bespreking van belang is. Overigens kan ik de lezer slechts aanraden het boek zelf ter hand te nemen en het nauwkeurig, liefst enkele malen te lezen.

Deze roman beschrijft de laatste gymnasiumjaren, studietijd en eerste pastorie-ervaringen van de eenvoudige, middelmatig knappe, gereformeerde burgerjongen Freek Zwingelspaan, die theologisch volgeling van Dr. Arjens wordt.

In zijn gymnasiumjaren heeft hij één keer Dr. Arjens horen preken. Diens preek heeft hem geweldig aangegrepen: „En toen deze aan z'n preek begonnen was, wist de jongen na drie volzinnen dat hij tot 't einde toe zou luisteren en geen woord zou missen”. (pag. 26). Het wordt een preek zoals wij allen die wel een enkele maal gehoord hebben, een preek die men nooit meer vergeet: „Voor 't eerst van mijn leven heb ik werkelijk naar 'n preek geluisterd” vertelt Freek later aan zijn moeder, die er niet veel van begrijpt (pag. 37). Na die preek is (onbewust) bij Freek Zwingelspaan de beslissing definitief gevallen om theologie te gaan studeren. Hij treedt direct in correspondentie met genoemde predikant en bestudeert reeds als gymnasiast diens werken. Als het eindexamen is afgelegd gaat Freek Zwingelspaan theologie studeren te Smalstad. Vooral te Smalstad, want zijn vader is voor de opleiding te Smalstad, waarvoor de heer Zwingelspaan, „die ook z'n passies heeft, door 't vuur zou willen gaan . . .” (pag. 89).

Wanneer Freek Zwingelspaan naar Smalstad gaat, waar de seminarieachtige sfeer heerst van de kleine wereld waarin de plaatselijke hoogleraren in feite de enige autoriteiten zijn die voor de studenten bestaan, is hij reeds volop „Arjensiaan”. Zijn doel is het bekend maken van de gedachten van Dr. Arjens, wiens grote voorbeeld hij in allerlei (onbewust) navolgt. Op zijn negentiende verjaardag, die hij te Smalstad viert in de kring van zijn vrienden, sticht hij met enkele studenten een studieclub „Doctor Johannes Arjens”. (pag. 50—55). Men biedt Dr. Arjens het Erelidmaatschap aan en vraagt hem voor een lezing. Intussen wordt de in Smalstad tot voor kort geheel onbekende Dr. Arjens door zijn enige leerling-geestverwant Freek Zwingelspaan verder gepropageerd, onder andere door middel van een lezing die hij houdt, en die in typisch middelmatige stijl wordt besproken door de eveneens middelmatige studenten die aan de discussie deelnemen.

De enige hoogleraar in Smalstad die door Rijnsdorp in een vaste relatie wordt geplaatst jegens Dr. Arjens, is Prof. Schoof, aanvankelijk wat rivalistisch en kritisch, later sympathiserend en zelfs trouw samenwerkend. Eerst ergert Prof. Schoof zich aan de dweperij van

student Zwingelspaan met die Dr. Arjens, en kan hij zelfs niet nalaten op college een uitval te doen tegen Dr. Arjens (pag. 80—81). Zwingelspaan, die middag reeds geïrriteerd door enige persoonlijke tegenslagen die hij heeft moeten incasseren, interrumpeert en dient de hoogleraar van repliek, hetgeen Prof. Schoof begrijpelijkerwijze aanvankelijk hoog opneemt.

Een paar dagen later, terwijl de kleine Smalstadse academiëgemeenschap het voorval op college bij Prof. Schoof nog druk bespreekt, brengt het dagblad „De Standaard” het bericht van de benoeming van Dr. Arjens tot hoogleraar te Breestad. De „Arjensianen” in Smalstad zijn verrukt dat „hun man” nu eindelijk erkend is. De ruzie tussen Prof. Schoof en Freek Zwingelspaan wordt door Prof. Schoof loyaal bijgelegd.

Ondanks tegenstand van zijn vader wil Freek nu in Breestad zijn studie vervolgen, waar Dr. Arjens studeert. Een paar maanden later sterft de vader.

Korte tijd daarna neemt de student Freek Zwingelspaan het initiatief tot het oprichten van een nieuw kerkelijk weekblad „Staat dan!” „Aan Schoof wordt het eindredacteurschap aangeboden, waaraan de voorwaarde wordt verbonden, dat het blad geheel gewijd zal zijn aan de verbreiding van de ideeën van Arjens”. (pag. 117—118).

Zwingelspaan doet voor het blad wat hij kan, en het gelukt financieel uit te komen. „Het wordt geen blad van 'n richting, maar van 'n persoon, of van personen” (pag. 122) propageert hij. Arjens zelf is nog voorzichtig: „Ik heb nog geen programma, hoogstens 'n koers”. (pag. 123). Eindelijk houdt hij zijn beloofde lezing voor de studenten in Smalstad, waarin hij min of meer zijn program ontvouwt. Na de lezing wandelt Prof. Schoof nog wat door Smalstad met Zwingelspaan en diens naaste vrienden, als ze Dr. Arjens naar de trein hebben gebracht. Van groot belang is wat Prof. Schoof dan aan Freek Zwingelspaan zegt: „Freek zou zich het kwartier, dat nu volgde, na jaren nog herinneren. De professor onderstreepte, dat Freek zich als student aan z'n relatie met professor Arjens had opgetrokken. Hij had al dadelijk de aandacht op zich gevestigd. Maar z'n autoriteit onder z'n mede-studenten berustte minder op eigen capaciteiten, dan op het ontdekken en propageren van de eigenschappen van 'n ander. Daarin stak 'n gevaar. Schoof hoopte Freek niet te beledigen als hij hem onder het oog bracht, dat deze door z'n vrienden sterk overschat werd. En zo kwam Schoof, bij wien ook de eenvoudigste conversatie de kracht had van 'n logisch betoog, tot z'n tweede punt: de toekomst. „Ik ben wel eens bang voor u, meneer Zwingelspaan”, bekende Schoof. „Er moet 'n dag komen, waarop uw vrienden ontdekken, dat ze u hebben overschat. Dat zal 'n kwade dag voor u zijn. En hoe later men die ontdekking doet, des te erger. U bent gedoemd in de schaduw van Arjens te werken en te leven, maar er komt een ogenblik, waarop men tussen hem en u zal gaan staan, of misschien wel 'n ogenblik, waarop u zich van hem verwijdt, of hij van u . . . en dan zal u op uzelf aangewezen zijn. Wat dat

betekent, kunt u nu nog niet in volle omvang beseffen. Maar één ding weet ik zeker: met zulke berooiden heeft de wereld, en helaas ook de kerkelijke wereld, geen consideratie”. (pag. 132—133).

Freek gaat echter niet in Breestad verder studeren, maar studeert af in Smalstad en wordt predikant te Schaapheuvel, waar Prof. Arjens predikant was, voor hij hoogleraar werd te Breestad. Freek huwt na enige tijd de dochter van Prof. Arjens. Binnen enkele jaren beheerst Prof. Arjens de problematiek binnen de kerken, want al heet het dat Prof. Arjens geen school wil maken, men moet kiezen vóór of tegen de idealen van Prof. Arjens. En schoonzoon Freek Zwingelspaan kent geen ander ideaal! Wel komt er ook oppositie tegen de idealen van Prof. Arjens, standvastig maar slecht geformuleerd door Ds. van Gameren, maar deze oppositie speelt voorshands geen effectieve rol in de kerken.

Voorlopig gaat het Ds. Zwingelspaan heel goed: „moeite met z'n preken kent ds. Zwingelspaan niet. Sinds lang heeft hij, in navolging van de opzet van Arjens' persartikelen, 'n serie teksten voor de ochtenddiensten vastgesteld. Zwingelspaan trapt bovendien geen open deuren in: wat in zichzelf helder is, legt hij niet meer uit. Zo is er een vaste gang van z'n preken, waaraan de gemeente gewend is”. (pag. 165).

Maar dan komt de langzame maar vreselijke, wijl onverwachte ontgoocheling: *Freek Zwingelspaan leert inzien dat hij met al zijn enthousiasme voor Arjens, zijn gemeente nageprate en aangeleerde waarheden voorhoudt. Ondanks alle logica en eerlijk enthousiasme heeft hij zélf niet doorwerkt wat hij aan zijn kudde pleegt te brengen. Hij spant zich in, doch eigen persoonlijkheid heeft de vlucht van Arjens niet kunnen bijhouden, al is zijn karakter voor een deel gevormd naar de structuur van dat van Dr. Arjens!*

„Er moet iets in m'n leven gebeuren, denkt Freek. Maar ik weet niet wat. Zo wordt 't ondragelijk”. (pag. 250).

Hij worstelt, doch overwint vooreerst niet; heeft er nauwelijks ook de kans toe, want hij moet voortschrijven in „Staat dan!” waarvan hij mederedacteur is, waarin hij literaire artikelen schrijft om de denkbeelden van Prof. Arjens te verspreiden: „Wat de inhoud betreft zijn het toch z'n, Freeks, ideeën! Alleen de methode is van Arjens afgekeken. De methode . . . en nog 'n paar dingen: de toon, het gebruik van bepaalde beelden, zekere termen . . ., de gehele instelling. De stem is Frederiks stem, maar de handen zijn Arjens' handen. Maar wat dan? Freek heeft geen keus: zó schrijven of in het geheel niet schrijven. Hij heeft zich sinds zeven jaren zózeer vereenzelvigd met de denkwijze van Arjens, dat hij er zich niet meer van losmaken kan. En dan: is dit geen eigen arbeid, het overbrengen op literair gebied van denkbeelden, die hij sinds lang heeft aanvaard? Hoe zou zoiets zonder geestelijke verwantschap mogelijk zijn? Zó schrijven of niet schrijven; zó preken of niet preken; zo zijn of . . . niet zijn?” (pag. 172—173).

Deze onrust blijft en is steeds groeiend. „Dominee Zwingelspaan ontdekt, dat 'n dominee, zo die waarachtig met moeilijkheden zit, weinig adressen heeft, waar hij die met 'n redelijke kans op 'n verstandige raad kan bespreken”. (pag. 177).

De enige met wie hij eens open praat is een eenvoudige vrouw uit de gemeente. Tijdens een kerkdienst krijgt hij een inzinking. Hij is ernstig overwerkt, en moet voor langere tijd met vacantie.

Als hij zijn moeilijkheden ook eens jegens zijn schoonvader Prof. Arjens tracht te spraken te brengen, wordt Arjens' blik even koel en doet hij het probleem af met de opmerking: „Nietzsche heeft z'n leerlingen tegen zichzelf gewaarschuwd. Dat is natuurlijk absurd”. (pag. 196). En hij besluit met de raad: „Maak er 'n paar artikelen van. Schrijf het van je af, dat deed ik ook altijd”. (pag. 197).

De eenmaal ingezette crisis zet echter door. „Het proces van vrijmaking gaat door, maar onder de oppervlakte”. (pag. 198). *In feite is dit een uiting van geestelijke gezondheid, aangezien Freek Zwingelspaan nog persoonlijkheid genoeg heeft om verzet te*

leveren tegen de (onbewuste) greep die de machtige persoonlijkheid van Prof. Arjens op zijn persoonlijkheid heeft. „Hij zag nu de juiste toedracht van de zaak: de levenshouding van Arjens was voor Arjens zelf noodzakelijk en goed. Ze pàste bij hem, z'n gehele habitus, z'n gaven en karakter. Maar 't was verkeerd haar tot algemene levenshouding te willen proclameren. Dat zou anderen kunnen verhinderen 't Koninkrijk Gods binnen te gaan". (pag. 204).

Op de pagina's 207 tot 230 beschrijft Rijnsdorp ons de theologenconferentie waarin het Arjensianisme breedvoerig ter sprake komt. Wij herkennen hier de sfeer van conferenties van gereformeerde predikanten en studenten gedurende de laatste dertig jaren in gereformeerd Nederland. Rijnsdorp heeft hier met fijne pen getekend. Daar op de conferentie stáán de Arjensianen voor hun zaak, en het ideaal van Arjens scheidt de fronten. Rijnsdorp wijst op een belangrijk facet: „het is duidelijk dat Arjens' invloed feitelijk al onbestreden was. Maar dieper dan persoonlijke sympathieën werken de psychologische verschillen". (pag. 227). Ook constateert Rijnsdorp een veel voorkomende fout bij mensen van wetenschap: „Het is ellendig duidelijk: Schoof en Arjens hebben de toegeworpen handschoen opgenomen; ze hebben toegelaten dat hun praktijk tot beginsel is verklaard; ze hebben zich laten indelen". (pag. 228).

Het conferentiedebat wordt wreed afgebroken door de komst van een telegram waarin Prof. Arjens en Ds. Zwingelspaan naar huis worden geroepen. Loes Zwingelspaan—Arjens sterft nog plotseling. Eenzaam blijft Freek Zwingelspaan achter in de Schaapheuvelse pastorie. Onder wel heel moeilijke omstandigheden moet hij zijn strijd verder uitstrijden. Hij houdt het zich zelf voor: „Zwingelspaan, je hebt het „interessante" bestreden? Leer een oninteressant mens, 'n gewone dominee te zijn. Zwingelspaan, je hebt een veldtocht willen voeren tegen de heerszucht van het verstand? Gebruik je verstand — en wees Gode stil". (pag. 247).

Wanneer „Staat dan!" reeds meer dan tien jaar bestaat, ontveinst Freek het zich niet langer: „z'n verering sterft af; wat overblijft is grote achting, sympathie, maar juist dat wat er de grote stuwung aan gaf, is er uit verstorven". (pag. 250).

Dit wat zijn verhouding tot Dr. Arjens betreft, maar erger is dat hij mede door het verdriet en de eenzaamheid geplaatst wordt voor de grote werkelijkheid van wat nu eigenlijk voor hem zélf WAARHEID is. Hij komt aan zich zelf toe en maakt de schamele inventaris op: „'n Leeg hart... 'n lege pastorie... 'n leeg leven". (pag. 254). Hij beëindigt zijn redactie aan het blad „Staat dan!" „Ook deze band met het verleden is dus verbroken. Het is nog mooi dat hij abonné blijft; wat hem betreft kan de postbode „Staat dan" wel houden" (pag. 254).

Van alles wat hem vroeger zo gebonden heeft aan Dr. Arjens, het Arjensianisme, zijn blad en zijn kring, geldt als het ware de aanvang van het bekende sonnet van Willem de Mérode:

„Ook deze liefde zal wel sterven,
Gelijk op aarde alles sterft,
Tusschen verliezen en verwerven
Is slechts verlangen, dat verderft".

De door en door gereformeerde Freek Zwingelspaan, de epigoon van Dr. Arjens, eindelijk tot zichzelf gekomen, keert terug naar zijn eigen niveau... eindelijk! Zijn vlucht was te hoog geweest. Ergens had hij zelf niet doorwerkt, wat hij jaren lang verdedigd had. *Men moet zelf een standpunt hebben om uiteindelijk blijvend te kunnen oordelen over de groten van de geest! En als men zijn leven besteedt in het dienen als leerling van één Meester, zonder dat men zich een eigen standpunt heeft opgebouwd om ook die Meester kritisch te beoordelen, wanneer de tijd daar is, dan komt men ook in eigen persoonlijk leven jammerlijk om.*

Het boek eindigt met zijn voornemen het kind op te voeden van een oude schoolvriendin, met wie hij nog bijna getrouwd is. Wij zullen daar nog later op terug moeten komen. Maar wellicht van nog meer belang is het

laatste gesprek dat ons wordt beschreven tussen hem en zijn Schoonvader Prof. Arjens.

„Het is 'n lang proces geweest" vangt Freek aan, pag. 257.

„Ik heb 'n zeker verzadigingspunt bereikt, dat is alles". (pag. 258).

„Ik moet naar de eenzaamheid terug, denkt Freek; zo alleen kan ik mezelf worden. En deze kleine man hier bij hem, is hem tegelijk vertrouwd en vreemd; de stekende blik uit die scherpe ogen wondt hem niet; dezelfde wet, die Freek niet heeft doen rusten, voor hij Arjens' zoon genoemd kon worden, dringt hem nu meer en meer van Arjens af". (pag. 258—259).

Voor het eerst staat hij als volwassen medemens tegenover de imponerende hoogleraar, die zelfs zijn schoonvader werd. Voor het eerst weet hij dat hij nu anders wil dan Dr. Arjens. Niet wat diens overtuiging en

theologie betreft, maar los van zijn persoon, welke invloed hij nimmer onderkend had als een zeer eigensoortige, noch als gymnasiast, noch als student noch als predikant. Nu eerst weet hij zelf vrij tegenover hem te staan, na jaren! Nu kan hij jegens deze grote geest ook als kleine geest zich zelf zijn. Nu weet Ds. Zwingelspaan eindelijk wie hij niet en wie hij wel is, wat hij wel en wat hij niet kan: „En nu kan ik gaan. Misschien brengt God ons wel weer eens tot samenwerken. Misschién. En wat gaat er dood? Niets dan de publicist Zwingelspaan. De mens leeft, werkt, lijdt..." (pag. 261).

„Freek durft nauwelijks naar z'n schoonvader te kijken. Hoe heeft hij van dezen man gehouden. Hoe houdt hij nóg van hem". (pag. 261).

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

Populair Wetenschappelijke Schetsen

HET BEROEP ALS LEVENSBESTEMMING

I.

De eerste vraag welke bij beschouwing van de titel bij ons opkomt is deze: Kunnen wij er van uitgaan, dat „beroep" en „levensbestemming" begrippen zijn welke elkander dekken?

Voor de beantwoording daarvan is het nodig de inhoud der beide termen aan een nader onderzoek te onderwerpen. Om te beginnen met „levensbestemming" slaan wij Van Dale's Woordenboek op. Dit kent deze term niet, wel „bestemming", wat omschreven wordt als „datgene waartoe een mens of een ding is bestemd door menselijke of hogere beschikking". Door combinatie vinden we dus dat „levensbestemming" datgene is waartoe het leven bestemd is. Door hogere beschikking.

Passen wij het gevondene op de gestelde vraag toe, dan kan deze gaan luiden: Is het uitvoeren van een beroep de bestemming des menselijken levens bij uitstek? Weinigen zullen de krasse stelling durven verdedigen, dat deze vraag met een volmondig „ja" kan worden beantwoord. Zelfs wanneer wij de term „beroep" uitbreiden tot de veel meer omvattende term „arbeid" is het „ja" niet zonder enig voorbehoud te geven. Het leven is immers meer dan een kortere of langere reeks van 48-urige werkweken, ook meer dan het totaal van deze vermeerderd met de som van alle daarbuiten verrichte werkzaamheden. Wij komen pas verder wanneer wij in de titel een correctie aanbrenge en spreken over: „Het beroep als onderdeel van de levensbestemming".

Willen wij ons onderwerp, ¹⁾ onder de gewijzigde titel, doelmatig kunnen behandelen, dan zullen wij bezig dienen te zijn vanuit de positiekeuze van ons „hart", vanuit ons geloof. Wij zullen ons moeten laten leren door de Bijbel, ons er voor hoedend daarin onze veronderstellingen in te dragen om hen daarna — ogenschijnlijk met Schriftgezag bekleed — er weer uit te halen.

Reeds de eerste bladzijden van de Heilige Schrift laten ons allesbehalve in het onzekere omtrent onze taak in dit leven.

U kent allen de tekst:

„En de HERE God nam den mens en plaatste die inde Hof van Eden om die te bewerken en te bewaren."

„Bewerken en bewaren". Voortgang en behouding; progressie en traditie. Ziehier de tweevoudige opdracht. Het is het werk der zonde dat we hier tussen spanningen kunnen waarnemen. Wat zullen we van het gewordene bewaren, aan wat van het „zijn" zullen we een nieuw „aanzijn" geven? Wat in de staat der rechtheid een natuurlijke, vanzelfsprekende leefwijze was, wordt ons opgedrongen als een onontkoombaar „Entweder-Oder". Onontkoombaar want de keuze wordt ons gesteld op straffe van stilstand of achter-

¹⁾ Tekst van een lezing op 28-3-'53 gehouden voor de Christelijke Psychologische Centrale van School en Beroep. Enige passages, die over vakproblemen handelden zijn in deze weergave bekort of geschrapt.

uitgang in het ene geval, van een sensationeel voortrollen en losgeslagen worden in het andere geval. Progressie mag niet van traditie worden losgemaakt, het omgekeerde mag evenmin. Doch welke interessante vraagstukken — o.m. voor de ontwikkelingspsychologie — zich rondom dit motief (in de zin van „datgene wat bewegen doet") ook mogen voordoen, wij geloven dat de Schepper en Onderhouder van de gehele kosmos de mens schiep en plaatste op de aarde om daar te arbeiden in dienst van Hem. En dan heel concreet, zonder enige vergeestelijking. Laat ons tot een goed verstaan kennis nemen van enkele opvattingen van Calvijn in dezen. Deze kunnen we ontlenen aan het boek van prof. Léon Wencelius: „L'Aesthétique de Calvin", waarin we o.m. lezen: ²⁾

„God is oorspronkelijke scheppende kracht, „zoals Hij ook het einde is waarop al ons „streven uitloopt. Wanneer wij arbeiden „hebben wij gemeenschap aan zijn Goddelijke „macht, gelijk wij bij ons denken aan zijn „wijsheid en bij ons handelen aan zijn grote „goedheid gemeenschap hebben."

En: „Calvijn neemt ons niet mee op een „hoge berg, vanwaar onze ziel in de helder- „heid van een onaards licht de eeuwige vor- „men van het universum kan schouwen. „Nee, wij worden gestort in een wereld, „welke een angstaanjagende doorenmenging „is, waar alles dooreenwoelt en zich verstrengelt, het ware met het valse, het zuivere met „het onzuivere, de schaduw met het licht. „Hoe zal men dan een leidraad vinden in een „wereld, zowel wat de natuur als de mens „aangaat, welke voor het besef van Calvijn, „zoals later voor Pascal, een ware moeder- „poel is? De schriftuurlijke leer aangaande „God, schepping en zondeval komt dit alles „verklaren."

Tot zover Wencelius over Calvijn.

Het merkwaardige in het geciteerde is de opvatting van Calvijn dat de arbeidende mens in zekere zin de scheppingsarbeid van God moet voortzetten.

Humanisten van diverse plumeau beweren dat de wereld niet „af" is, doch zij bedoelen dit anders dan Calvijn. Wanneer deze zegt dat de mens moet voortgaan, dan is elke gedachte hem verre als zou dit zó moeten luiden dat de mens moet voortgaan omdat God ophield. God houdt immers nooit op. Denkt U maar aan het woord van den Here Jezus: „Mijn Vader werkt en Ik werk ook". Dit is dus punt één: De mens werkt, maar God doet hem werken, als mede-arbeider Gods. Vóór de val en daarna.

En punt twee is: Bedoelde humanisten proberen met hun these een verklaring te geven voor het feit van de onvolmaaktheid dezer wereld. Dit is heel iets anders dan wanneer wij — de Bijbel nasprekend — mogen zeggen: De wereld was „goed", d.w.z. beantwoordde aan het gestelde doel doch diende voorts door mensenarbeid geëxploiteerd te worden. Wie hier de verhoudingen scheef

²⁾ Deze citaten ontleende ik aan het artikel van M. Siesling: „Over Calvijns aesthetica", Stijl, 2e jaargang, no 1.

trekt — en dus zondigt, want zonde = datgene wat zijn doel mist! — komt licht of tot een onderwaardering of tot een overwaardering van de arbeid.

Een over-waardering welke meteen afgederij is. Hoe wordt juist in onze tijd niet met de arbeid een afgodendienst bedreven. Een gevaar dat ook ons bedreigt. Denken wij bijv. aan de snel post vattende gedachte dat wij als werk-kracht onmisbaar zijn. Of aan het veel voorkomend verschijnsel dat iemand ondergaat in zijn werk in plaats van er in op te gaan.

Of is het gevaar denkbeeldig dat wij een sterkere begeerte zouden kennen om te heersen in plaats van te dienen en hoe vaak zal niet de houding van een o zo ootmoedig dienen in werkelijkheid de camouflage vormen van heersersinstincten?

Keren wij echter tot de eerste hoofdstukken van Genesis terug. U kent de verdere gang van zaken: de gevallen mens, uit het paradijs verdreven, zal nu zijn brood eten in het zweet dat van zijn voorhoofd gutst. Was de arbeid tot nu toe een zegen, van nu af aan zal hij een vloek zijn. Zo zeggen wij het gemakkelijk, maar dan zeggen wij het toch pertinent onjuist. Niet de arbeid zelve is een vloek geworden, doch de vloek versterkt de weerstanden welke de werkende mens ontmoet. In bijkans geen enkel Bijbelboek wordt zo zeer over deze zaken gehandeld als in de Prediker. Het woord „zwoegen” is hier de schering zoals de term „ijdelheid” de inslag is.

„Ook zag ik, dat al het zwoegen, als ook „alle bekwaamheid in het werk, louter naderijver is van den een op den ander; ook dit is „ijdelheid en najagen van wind.” Ik vraag hier Uw bijzondere aandacht voor het feit dat de Prediker hier geen gedragsregel voorschrijft maar gewoon zijn bevindingen mededeelt. Wij hebben hier een spreuk levenswijsheid, een „masjaal”, zoals bijv. ook in: „Het is slecht, het is slecht, zegt de koper, maar weggaande zal hij zich beroemen”. De dichter heeft hier een stukje leven op het leven betrupt: Zolang de koop niet gesloten is kamt de koper de handelswaar af maar als hij opstapt wrijft hij zich in de handen vanwege het geslaagde „mazzeltje”. Van deze handelwijze wordt noch kwaad noch goed gezegd, bij de eerstgenoemde tekst echter wordt het werken en streven naar bekwaamheid, louter uit eerezucht en rivaliteit sterk afgekeurd als zijnde „ijdel”, niets waard.

Lezen wij nog enkele teksten van dezen Prediker:

„Zie, wat ik als goed heb opgemerkt is dit: dat het voortreffelijk is te eten en te drinken en het goede genieten bij al het zwoegen, waarmee iemand zich aftobt onder de zon gedurende de weinige dagen van zijn leven, die God hem schenkt, want dat is zijn deel”.

En: „Al wat uw hand vindt om naar uw vermogen te doen, doe dat, want er is geen werk of overleg of kennis of wijsheid in het dodenrijk waarheen gij gaat”.

Het zal U hebben kunnen opvallen hoe hier sprake is van „naar Uw vermogen”, wat in de plaats is gekomen van het oude „met al Uw macht”. Deze wijziging betekent een aanzienlijke winst, ook al is er zakelijk misschien minder veranderd dan op het eerste gezicht moge schijnen. Ik bedoel: Misschien stond dit ook al in de Statenvertaling en is onze aandacht afgestompt door een conventionele interpretatie.

C'est le ton qui fait la musique, welnu, de intonatie welke men aan de oudere vertaling placht te geven suggereert de volgende inhoud:

„Alles waar je om zo te zeggen toevallig tegen aanloopt om te doen voor je kost, doe dat uit alle macht”.

Deze — taaië — uitleg legt twee dingen in de oude weergave in. Ten eerste wordt bij het „vinden” geen doelbewust zoeken maar lukraak zwerven veronderstelt. Ten tweede wordt het bewuste en beheerste „Met al Uw macht” verruild voor het onbewuste en driftmatige „uit alle macht”. Het derde skandalon is het volkomen bij-gefantaseerde, in de discussie stilzwijgend voor-onderstelde: „voor de kost”. Het tekstverband wijst niet met zekerheid hierheen en trouwens: ware dat wel zo dan is dit niet los te denken en van de vreugde over het werk zelf en van de vreugde waartoe het resultaat van deze arbeid (o.m. het loon) voert, welke de werker

worden aanbevolen als zijnde goed, ja voortreffelijk.

Inmiddels sluit de nieuwere, veel preciezer vertaling vele onjuiste uitleggingen uit en een zeer duidelijke in: „Naar Uw vermogen” schakelt enerzijds al het werken in het wilde weg uit, anderzijds blijft de waarschuwing tegen luiheid met zeker niet minder klem bestaan.

Deze omschrijving immers voert naar een bezinning op de eigen mogelijkheden.³⁾

Voorts wilde ik Uw aandacht vragen voor een zeker element, dat wij „tragisch” zouden kunnen noemen en dat gelegen is in de beperkende omschrijving „naar Uw vermogen”. Tragisch, zeide ik, misschien moeten we „schuldig” zeggen. Adam was immers in de staat der rechtheid tot alle goed werk bekwaam en kon de opdrachten uitvoeren, welke God hem opdroeg. Zijn schuld beroofde zijn nakomelingen — en misschien ook hem reeds — van deze alzijdigheid. Van alzijdige mensen is thans geen sprake meer. Het begrip eenzijdigheid is ons vertrouwd, al mag ook — gelukkig — in vele gevallen nog van veelzijdigheid worden gesproken. Nu moeten wij in deze moeilijke materie wel zeer oppassen om geen denk-fouten te maken of ons aan onverantwoorde speculaties te wagen. Het is immers ook denkbaar, dat Adam enkel daarom zo veelzijdig was opdat de door God voorgenomen differentiatie een basis moest hebben. Met andere woorden: Is het niet meer alzijdig-zijn der Adamieten gevolg van een natuurlijke ontwikkeling, zo door God gewild of is het rechtstreeks een gevolg van de zonde? De vragen vermenigvuldigen zich hier. Bijv. zou de mens ook nu nog potentieel alzijdig maar actueel eenzijdig, hoogstens veelzijdig zijn? En: was ook niet bij een niet door de zonde onderbroken ontwikkeling bij de een dit, bij de ander dat als dominant uit de alzijdig gedachte voedingsbodem omhoog geschoten? Om alzo de veelkleurige wijsheid Gods te demonstreren? Mij dunkt dat dit laatste juist is.

Hoe dit echter ook zij, hoe weinig wij hiervan weten, enkele andere dingen zijn ons niet onbekend. Bijv. dat de opdracht tot arbeid ook na de val in onverminderde kracht is blijven bestaan.

Nu is het wel opvallend dat, nu zich de veelkleurige wijsheid Gods niet meer binnen de ruimte van één enkel individu openbaart,

³⁾ Het is verleidelijk aan de terminologie een zeker Schriftbewijs te ontleenen voor de praktijk der toegepaste psychologie. Als een welkome versterking van het ook wel door „ongodisten” gehanteerde feit dat Gideon een vorm van selectie voor de militaire dienst toepaste.

toch de zeer veelzijdigen onwillekeurig de aandacht tot zich trekken en meermalen het middelpunt en object worden van een bijkans afgodische verering. Ik moge hier even enige „universele mensen” releveren om duidelijk te maken wat en wie ik bedoel: Leonardo da Vinci, Michelangelo, Leibniz en Goethe bijv. Ook van iemand als Van Oldenbarneveldt lezen wij dat hij was „singulier in alles”. Wie echter dit „alles” inderdaad als „alles” durft interpreteren kon wel eens een gevoelige tik van zijn „stockske” krijgen. Dat hij een stokje moest gebruiken herinnert ons aan het oudworden van deze man: ook hij moest de weg gaan van alle vlees.

Deze verering van grote mannen is ook daarom zo merkwaardig omdat hij hier met vrijwel hetzelfde verschijnsel te doen hebben als bij de zogenaamde „grote kunst”. Alle kunst die waarlijk groot is kent als hoofdmotieven treurnis om het verloren of verlangen naar het beloofde paradijs, zij het dan dikwijls versluierd in de problematiek rondom leven en dood.

Gaan wij nu naar de andere pool dan is het minstens zo opvallend, dat „het volk” evenzeer eenzijdigheid verwerpelijck en minderwaardig acht als het grote veelzijdigheid bewondert en prijst.

En zoals het goed en het kwaad, genade en vloek nog niet tot hun volle uitwerking gekomen zijn en wij dus leven „Tussen de Tijden”, zo leven wij ook wat het gestructureerd-zijn der mensen aangaat tussen de extremen. Zo zien wij een hele gradenboog tussen meer en min veelzijdig en min of meer eenzijdig. Om het praktisch te stellen: er bestaat geen mens die alles kan worden en ook niet iemand die werkelijk maar één beroep kan uitoefenen. Zeker, men kan nog al eens uitdrukkingen tegenkomen als: „dat is een echte instrumentmaker”. Maar dat wil niet zeggen dat deze man slechts als instrumentmaker tot zijn recht kan komen. Hij moge weliswaar als zodanig de meeste kans hebben op positieve arbeidsresultaten en arbeidsvreugde, maar zouden deze een groot gradueel verschil opleveren wanneer hij b.v. precisie-bankwerker of meet-technicus was geworden?

Want hoe liggen de zaken? Aan de ene kant hebben wij te maken met een onvolmaakte mens, aan de andere kan met een onvolmaakte maatschappij. De schepping is „verwikt”, het past nooit meer honderd procent, ieder houdt over of komt te kort, neen, ieder houdt over en komt te kort, tegelijk. En ook de maatschappij houdt over en komt te kort, tegelijk.

(Wordt vervolgd).

P. A. HEKSTRA.

Devaluatie van de Eigendom

Socialisme en Eigendom

De eigendom is de eeuwen door een onderwerp van heftige critiek geweest. Aan vele vormen daarvan zal hier worden voorbijgegaan en zal alleen worden gesproken over het standpunt van de socialisten.

Eén der wegbereiders van Marx, die voor het eerst in de moderne tijd de eigendom heeft aangevallen, is Proudhon geweest. Van hem is het gevleugelde woord: „Eigendom is diefstal”. Veel verder dan dit te beweren is hij niet gekomen. Zijn naam is min of meer vergeten, maar Marx, die dit woord maar al te graag overnam, is de grote man geworden in de strijd tegen het particuliere bezit. Ook Lassalle heeft vurig geijverd tegen de eigendom. Volgens hem maakt de kapitalist zich meester van hetgeen door de arbeiders is tot stand gekomen.

Wat Marx wilde blijkt het duidelijkst uit het Communistisch Manifest, dat door hem en Engels werd uitgegeven.

„Wat het Communisme kenmerkt is samen te vatten in één formule: opheffing van de privaat eigendom”. En verder: „Het kapitaal is dus geen persoonlijke, maar maatschappelijke macht”. Tenslotte wordt gezegd, dat het gaat om de opheffing van de persoonlijke zelfstandigheid en vrijheid. Wat dit inhoudt blijkt overduidelijk uit een rede van Mr Mendels, die hij heeft gehouden in de Eerste Kamer in het jaar 1933.

We leven in een merkwaardige en gevaarlijke tijd!

Enige weken geleden hebben we de verjaardag van onze Koningin gevierd en bij die gelegenheid hebben we kunnen constateren, dat velen van hen, die eertijds het Koninklijk huis verguisden, zich met oranje sierden. Deze merkwaardige verandering trok veler aandacht. Hier en daar werd zelfs gesproken van een grondige verandering van inzichten. Het vurige rood van de S.D.A.P. veranderde in het lieflijk rose van de P.v.d.A. Binnen laatstgenoemde partij vonden vele kerkleden onderdak. Velen verwachtten, dat de Prot. Chr. Werkgemeenschap stellig een goede invloed op de partijleiding zal uitoefenen. Zij die zo redeneren vergeten wat er staat in Ps. 1. „Welzalig de man, die niet wandelt in de raad der goddelozen”. Slechts hij, die des Heren wet overpeinst zal alles wat hij doet zien gelukken.

Zijn de genoemde veranderingen, die zich sedert de oorlog voltrokken, inderdaad een gevolg van hen, die uit de Christelijke partijen zijn over gekomen? Of moet worden vastgesteld, dat de veranderingen weinig verder gaan, dan uiterlijke schijn?

De bedoeling van dit artikel is om na te gaan in hoeverre de oude principes van de vooroorlogse socialistten ten aanzien van de grondeigendom zijn veranderd bij de huidige leden van de Partij van de Arbeid.

„Het heele Socialisme is tenslotte toch eigenlijk in wezen niets anders dan de aller-radicalste hervorming van het eigendomsrecht. Het Socialisme wil toch de eigendom niet afschaffen, want dat kan niet. Zoolang er mensen en dingen zijn, zoolang zal er altijd een verhouding zijn tusschen mensen en dingen, die zij beheerschen en beheeren. Maar het Socialisme wil een andere vorm van eigendom, het wil de gemeenschaps-eigendom ten behoeve van de bevrediging van de redelijke behoeften en beheerd in gemeenschappelijk overleg door daartoe geschikte organen.”

Marx en Engels hebben aanvankelijk weinig of geen aandacht geschonken aan de eigendom van de grond.

Voor het eerst is gesproken over de nationalisatie van de bodem door Henry George. Zijns inziens behoort de grond aan het volk. Hij gaat zelfs zover, dat hij de grondeigendom onrecht noemt. Hij schroomt niet vast te stellen, dat het grondbezit, zonder schadeloosstelling aan de eigenaren, moet worden opgeheven.

Uit het voorgaande moge blijken, dat de vooroorlogse socialistische de particuliere eigendom wilden afschaffen. De bedoeling was om daardoor de welvaart van de arbeiders te vergroten en de klasseverschillen te nivelleren.

Bij dit alles mag niet worden vergeten, dat Marx niet alleen vijandig stond tegenover het particuliere bezit, maar dat hij ook de Kerk in zijn oordeel betrof. De beruchte uitspraak: „Godsdienst is opium voor het volk” is van hem afkomstig. Deze uitspraak maakt, dat zijn gehele leer door ons, op zijn minst, uiterst kritisch moet worden bekeken.

Voor de oorlog was het zonder meer duidelijk, dat geen meelevend kerklid deel uit kon maken van de socialistische partij. Na de oorlog zijn de grenzen vervaagd en uit allerlei praktische overwegingen hebben velen uit verschillende protestantse kerken zich gevoegd bij de nieuwe Partij van de Arbeid.

De kern van deze partij bestaat echter uit hen, die zijn opgegroeid bij de socialistische ideeën. Het ligt daarom voor de hand, dat de oude principes, zij het misschien in een wat ander gewaad, gehandhaafd blijven.

Dit moet voor ons een reden zijn om de ogen en de oren wijd open te houden voor hetgeen uit deze hoek afkomstig is.

Gods Woord en de particuliere eigendom

Van socialistische zijde is meermalen betoogd, dat de particuliere eigendom in strijd is met de Heilige Schrift.

Dit is echter niet juist.

Dr van Es heeft in zijn proefschrift nagegaan hetgeen in de Pentateuch over de eigen-

dom wordt gezegd. Hij stelt onomstotelijk vast, dat de eigendom van God is gewild en dat Hij zelf deze beschermt tegen aanvallen, die daarop worden gedaan.

De vele Schriftplaatsen, die worden aangevoerd om aan te tonen, dat Christus zelf de eigendom heeft veroordeeld zijn, of uit hun verband gerukt, of worden verkeerd uitgelegd.

De bekendste Schriftgedeelten, waarop men zich beroept zijn onder meer: de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus, de geschiedenis van de rijke jongeling en die van Ananias en Saffira.

Het zou te ver voeren deze Schriftplaatsen te bespreken, temeer daar ze overbekend mogen worden geacht.

De particuliere eigendom is van God gewild, maar dat betekent niet dat ze mag worden misbruikt. Alle misbruik van Gods gaven wordt gestraft. Dit geldt zowel voor de particulier, als voor de Overheid.

De Overheid mag enerzijds niet stelen; ze moet anderzijds de eigendom beschermen.

Hier ligt dus een grote tegenstelling tussen ons en de socialistische, namelijk in de erkenning van de particuliere eigendom.

Onze houding ten opzichte van de eigendom wordt bepaald door de woorden van Ps 24: „Des HEREN is de aarde en haar volheid, de wereld en die daarop wonen.”

De mens ontvangt van God het bezit. Wij moeten dus namens Hem ons goed beheren. Wij zijn Zijn rentmeesters, die aan Hem verantwoording schuldig zijn van onze beheersdaden. Wij moeten waken over het wel en wee van ons bezit. Wij moeten met onze eigendom God dienen en de naaste. Anderzijds moeten wij als goede rentmeesters ook waken tegen de aanvallen op de eigendom en dat is een dure roeping in een tijd als de onze. Wij moeten een open oog hebben voor de gevaren, die de eigendom belagen.

Daarom moeten wij ons nu wel afvragen of de Partij van de Arbeid heeft losgelaten wat het socialisme wilde.

Zoals al werd gezegd heeft de huidige, lichtrood gekleurde, socialist enkele uiterlijke veranderingen ondergaan, die zo gemakkelijk worden overschat.

Dit moeten wij ons wel bewust zijn.

(Wordt vervolgd)

Ir. VAN DIJK.

ECONOMISCHE ASPECTEN

De voortzetting van deze reeks en de bespreking met beoordeling van het Euro-marktverdrag worden enige weken opgeschort in verband met voorliggende copy waaraan ik gaarne voorrang verleen.

P. GROEN.

entis onder de loupe genomen, waarbij tegenover Rome en Barth een eigen positie wordt bepaald.

Het peil van deze twee publicaties van de Akademie van Wetenschappen is uiteraard universitair. Indien men daar niet voor terugschrikt en deze kleine geschriften meer dan eens doorleest, geven deze „mededelingen” in geconcentreerde vorm de beste oriëntatie die men kan verlangen.

Aankondiging III: „Schilder en de scholastiek”.

Een erfenis moet men niet bewaren maar verdelen. Geen verheerlijking van de nalatenschap, maar gebruikmaking van hetgeen ieder rechtmatig van de erfenis ontvangt! Verdeling kan echter alleen geschieden na taxatie en betaling van eventuele schulden.

Met de geestelijke nalatenschap van prof. dr K. Schilder is het niet anders. Men zie daarover bijvoorbeeld hetgeen prof. Veenhof schreef in Opbouw van 26 april bij de bespreking van de Schriftoverdenkingen deel I van prof. Schilder. En om deze reden zijn we dankbaar voor het artikel van prof. dr K. J. Popma in Philosophia Reformata, 22 jg. 1e kwartaal 1957: „De eeuwigheid Gods volgens Boëthius”.

Boëthius wordt één van de vaders van de middeleeuwse scholastiek genoemd. Prof. Schilder schreef dat Boëthius door zijn wijsgerig troostboek de kerk bederft. Maar op een andere plaats aanvaardde Schilder de definitie van Boëthius over de eeuwigheid Gods.

Popma onderzoekt hoe het komt dat Schilder tweërlei houding tegenover Boëthius aanneemt. Bij de taxatie van Schilders erfenis is deze studie van groot belang. Om dat aan te geven het volgende citaat uit Popma's artikel.

„Wat Schilder aangaat, ook de somberste pessimist zal niet kunnen ontkennen, dat hij in daad en geschrifte zich een groot en strijdbaar reformator heeft betoond. Doch menigmaal is hij in scholastieke valstrikken vastgeraakt. Zijn reformatorische en theologische genialiteit komen vooral daarin uit, dat hij heel vaak (ook inzake de waardering van Boëthius' eeuwigheids-definitie, zoals we straks nader hopen aan te tonen) zijn fout inzag en zich tot een radicale zelfcorrectie aangordde — al had deze poging niet steeds duidelijk resultaat. Het is juist deze bereidheid tot zelfcorrectie, die door een aanzienlijk deel zijner leerlingen wordt miskend, zodat zij met de beste bedoeling een „schilderianisme” voorstaan, waarvan de meester zelf intense afkeer zou hebben gehad”.

J. Stw.

Persschouw

Over het christelijk lager onderwijs

Het onderwijs, en speciaal het lager, is steeds een getrouwe spiegel geweest van wat zich in de wereld der geesten voltrok. Elke gewijzigde levensbeschouwing, iedere nieuwe ideologie liet haar invloed ook en onmiddellijk in dat onderwijs gevoelen. En dan met name in de idealen daarvoor, de doeleinden daarvan. Ja dikwijls leerde men de aard en de tendenzen van zo'n nieuwe „geest” zelfs het best kennen in wat zij op het gebied van het onderwijs nastreefde.

In de wereld van het christelijk onderwijs voltrokken zich in onze dagen diep ingrijpende wijzigingen. Veel ingrijpender dan velen vermoeden. En grotendeels geschiedt dat geruisloos. Af en toe komt evenwel iets van deze verandering aan de oppervlakte. En dan is het zaak scherp toe te zien. Want daarin manifesteert zich dan de evolutie of revolutie welke zich voltrekt.

Zo beleefden we een paar jaar geleden de kwestie-Hardegarij: Zo vernamen we onlangs van een diep ingrijpende gebeurtenis in de kringen van de christelijke onderwijzers.

Deze waren tot voor kort georganiseerd in twee organisaties. Kortweg genoemd: de Grote en de Unie. Deze twee gingen een fusie aan. Maar daarbij werd en passant ook even een nieuwe grondslag geformuleerd. En bovendien werd door de feiten duidelijk, dat principiële leden van de P.v.d.A. in de nieuwe vereniging van harte welkom zijn. De voorzitter van de Unie was een volbloed P.v.d.A.-man. En hij werd vice-voorzitter van de nieuwe organisatie.

Het meest benauwende in deze gang van

Aankondigingen

Een boek wordt meestal bekend door advertenties, prospectussen, recensies en etalering in de boekwinkels. Er zijn echter altijd publicaties die men slechts zelden ter recensie geeft en die de boekhandelaar evenmin in zijn etalage legt. Met name betreft dit artikelen in een tijdschrift en studies die in een reeks worden uitgegeven.

Voor een aantal lezers van Opbouw zal het z'n nut hebben als op die „vergeten” publicaties nu en dan in 't kort wordt gewezen.

Aankondiging I: „Rome-Reformatie”.

Wie de eerste en tweede wereldoorlog met elkaar vergelijkt, ontdekt direct het verschil tussen een stellingen en een bewegingsoorlog, tussen loopgraaf en tank, tussen linie en landing. Hetzelfde verschil is er tussen het conflict met Rome van vóór de eerste en van na de tweede wereldoorlog. Dit conflict kan men de laatste eeuwen typeren als een stellingen en loopgravenoorlog. Thans echter worden beiderzijds de stukken opnieuw bekeken en zit er beweging in de fronten.

Indien men belangstelling heeft voor het complex van vraagstukken dat hierbij aan de orde komt, dan vindt men een overzicht van de veranderde standpunten en vrij veel literatuur, in „Nieuwe perspectieven in de

controvers: Rome-Reformatie” door G. C. Berkouwer; deel 20 no 1 van de Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Amsterdam 1957; 41 blz., f 2.—

De analyse van de veranderde problemen is erg interessant maar een eigen visie ontbreekt vrijwel en het geheel wordt samengevat in de dorre beeldspraak van spanningen en verschuivingen. Behandeld worden de nieuwe instelling van Rooms-katholieke schrijvers t.o.v. de oecumenische beweging, de persoon en leer van Luther, de Bijbel en de traditie, de scholastiek en het Thomisme, de dialectische theologie en de existentialistische en Calvinistische wijsbegeerte.

Aankondiging II: „De Analogie”.

In dezelfde serie Mededelingen, deel 17 no 6 verscheen in 1954 een studie van H. Dooyeweerd over „De analogische grondbegrippen der vakwetenschappen en hun betrekking tot de structuur van den menselijken ervarings-horizon”; 22 blz., f 1.25.

Ieder die te maken heeft met de relaties tussen twee of meer gebieden van wetenschap vindt hierin een aantal fundamentele gezichtspunten.

Ook wordt het vraagstuk van de analogia

zaken was misschien wel, dat het over-grote deel van de leden dezer verenigingen zich van de fusie en de kwesties welke daarmee samenhangen niets aantrok! Ze achtten het zelfs niet eens de moeite waard daarover te stemmen. Met een meerderheid van een kleine fractie der leden werd de fusie een feit.

Tegenover deze grote, twaalf duizend leden tellende nieuwe vereniging werd een goed jaar geleden een nieuwe organisatie opgericht. Ze heet „Vereniging van Christelijke Onderwijzers”. Na een jaar hadden zich evenwel nog slechts 160 onderwijzers bij haar aangesloten.

In het orgaan van deze nieuwe organisatie „De School met de Bijbel” werd onlangs een stuk afgedrukt, waarin de gang van zaken duidelijk werd getekend. Onder de titel „Wat bezielt ze?” leest men het volgende:

Toen zeven bekende Amsterdamse predikanten der Ned. Herv. Kerk in 1945 — dus na de bevrijding — zich achter het partijprogramma 1937 der S.D.A.P. plaatsten, hebben ze een brochure uitgegeven onder bovenstaande titel.

Daarin motiveren zij hun zienswijze.

Welnu, laat ik dan dezelfde titel mogen kiezen om mijn overgang van de „Protestants-christelijke onderwijzersvereniging” naar de „Ver. van Chr. onderwijzers”, die 28 december 1955 werd opgericht en precies een jaar later haar statuten en reglement aangenomen zag — te rechtvaardigen.

Lang heb ik geaarzeld eer ik deze stap deed. Niet, dat de gang van zaken in de P.C.O.V. mijn sympathie had. De wijze waarop de fusie met de „Unie van Chr. Onderwijzers” tot stand kwam was buitengewoon onsympathiek. Niet alleen werden we als leden vrijwel overrompeld, maar bovendien was de afdoening van deze fusie zo ondemocratisch dat de hele affaire leek op een besluit „over u, bij u en zonder u”.

Is het de zucht naar het grote getal geweest, dat het hoofdbestuur parten speelde? Was men bang voor groeiende tegenstand, als de zaak eerst in de afdelingen en bladen dóórgepraat werd? Of zat het in de zich wijzigende koers, in de aanpassing aan tijdsomstandigheden?

De heren moeten dat zelf maar verantwoorden. Doch het eindresultaat is dan toch zo geweest, dat:

a. de Statutenwijziging heeft plaats gehad.

In de oude statuten luidde het van de Heilige Schrift (Bijbel) als door de Heilige Geest ingegeven, **onfeilbaar en van Goddelijk Gezag, en dus ook als historisch betrouwbaar.**

In de **nieuwe** is alleen blijven staan:

als door de Heilige Geest ingegeven.

Duidelijk is het, dat door deze wijziging over de inspiratie op verschillende manier mag worden gedacht. Men heeft de vetgedrukte woorden, die de juiste zienswijze waarborgen, verwijderd, zodat de deur voor afwijkende visie open staat.

b. het verband tussen christelijke politiek en christelijk-onderwijzer-zijn is geloofchend.

Dit is hetzelfde standpunt dat Ds Buskes c.s. in hun brochure „Wat bezielt ze?” innemen.

Ze zeggen daarin, dat de antithese door de schoolstrijd in het Nederlandse politieke leven een grote rol heeft gespeeld.

Zij ontkennen dat er een christelijk „beginsel” zou zijn, waarop een op alle terreinen van het leven doorgaande volstrekte vervreemding tussen de mensen kan worden gegrond. En ze menen, dat deze antithese met het beëindigen van de schoolstrijd verdwenen is. Ze ontkennen, dat bepaalde juiste of onjuiste, maar **in geen geval bij uitsluiting christelijke** beginselen mogen worden voorgesteld als staande in een **noodzakelijk** verband met een bepaald partijprogramma.¹⁾

Zo komen ze ook tot het uitsluiten van de mogelijkheid tot een „christelijk” kabinet of een „christelijke” regering. Op staatkundig en maatschappelijk terrein menen ze te kunnen komen tot eenheid van mensen, die 'n geloofsovertuiging hebben en die deze niet bezitten. Consequent leidt deze zienswijze tot de „éne, onverdeelde school voor de kinderen van heel de natie”.

Het is een gelukkige inconsequentie van Ds Buskes, dat hij de school ziet als liggend op het terrein der ouders en daarom de

christelijke boven de openbare verkiest. Maar een inconsequentie blijft het.

Nu is de S.D.A.P. verdwenen. Doch ze werd vervangen door de Partij van de Arbeid. En in haar is deze doorbraakgedachte ten volle verwerkelijk. Ook is het socialisme haar ideaal gebleven, al verwierp ze het Marxisme van vóór 1937.

Wat „socialisme” eigenlijk is, weet geen mens u te zeggen, maar dat het toch eigenlijk heel veel te maken heeft met een bepaalde staatkundige en maatschappelijke samenleving is duidelijk. Ieder nu, die in die geest wil meewerken tot dit socialisme, kan lid van de P.v.d.A. zijn. Ook de christen. Ja wel, mits hij laat varen het: **Zoek eerst het koninkrijk Gods.** Zijn christendom mag in dienst staan van het socialisme, het mag een facet vormen van 't geheel, maar het mag niet het **centrale** uitmaken van zijn politiek en sociaal denken en handelen. En zo wordt de koningin tot slavin, die verstoten kan worden. Maar zo wordt ook de gehele schoolstrijd verloochend. Die schoolstrijd heeft tot doel gehad de christenen het recht te geven de opvoeding in en buiten de gezinskring zo te doen zijn, dat ze een éénheid vormt. En dan wordt beider eis: Heel het leven opeisen voor Christus. Elke duimbreed grond is Zijns op heel de levensakker.

Daartoe dient mee de school met de Bijbel.

En daartoe bent u christelijke onderwijzer.

De beginselen van de P.v.d.A. laten deze visie **niet** toe. Daarom is het fout, als een onderwijzer aan onze scholen lid van deze partij is. Evenwel, ik kan hem nog zien als dwalende broeder, al zet ik bij voorkeur geen dwalende herder over mijn lammetjes.

Maar dat men in een organisatie als de P.C.O.V. het goed vindt, dat een lid van de P.v.d.A. tweede voorzitter is en stuwende leiding geeft aan 12000 leden, zie dat is niet langer te dulden. Een dwalende herder — dat is gevaarlijk. Maar een dwalende opperherder is niet te handhaven.

In deze zin heb ik ook naar het hoofdbestuur geschreven. Heus, ik vond het ellendig te moeten bedanken. Ik haat scheuring en verdeeldheid. Maar, hoewel ik de statutenwijziging voorlopig nog had „genomen”, zij het met een bezwaard geweten, dit was te erg.

Maar nu de praktijk van het hoofdbestuur. Dat heeft niet eens op mijn schrijven geantwoord.

Alleen van de voorzitter, de heer J. W. v. Hulst, heb ik een stenciltje ontvangen, dat tegelijk moet dienen voor alle bezwaarden en dat feitelijk helemaal niet op de zaak ingaat en enkel de vele voordelen opsomt die de P.C.O.V. geeft.

Inderdaad de **linzenmoes** ziet er smakelijk uit.

Maar ik prefereer dan uiteindelijk de **zegen**, zij 't niet op 'n Jakobsmethode.

Nu weet u wat mij bezielt heeft de geleerden van de „Grote” vaarwel te zeggen.

Let wel. Ik zeg geen kwaad van het linzenmoes. Dat is een kostelijke spijs. Maar tenslotte een spijs, die vergaat.

U en ik mogen ze niet kopen ten koste van ons eerstgeboorterecht.

En nu tenslotte aan het hoofdbestuur deze vraag: Wat bezielt u?

Wat bezielt u, als u een dwalende opperherder handhaaft en leden, die jaren lang getracht hebben ons christelijk onderwijs overeenkomstig de ongewijzigde statuten te dienen, het lidmaatschap onmogelijk maakt?

Helaas, ik vrees, dat juist de **bezieling** in uw optreden ontbreekt.

Is 't dan toch waar, wat die Leidse prof zei

bij de gelijkstelling van 1920: Geef ze 'em maar; ze zullen er zich de dood aan eten.

U denkt toch niet: Och, die oudere leden verdwijnen wel en komen t.z.t. wel voorgoed tot zwijgen. De jonge mensen weten toch niets meer van de schoolstrijd af.

Maar dan vergist u u toch. Er zijn ook jongeren, die beseffen, dat ze een taak op schoolterrein hebben, die transigeren uitsluit.

Nogmaals: Hoofdbestuur, wat bezielt u toch?

Meer dan ooit hebben de ouders toe te zien op het onderwijs van hun kinderen. Dat een school „christelijk” heet, biedt helaas geen garantie meer daarvoor dat ze is wat ze heet.

C. VEENHOF.

VAN HIER EN GINDS

Zorg voor hongarse vluchtelingen

Begin maart hebben talrijke hongarse predikanten, die in de diaspora leven, zich in Wenen beraden over de vraag hoe de geestelijke zorg van de duizenden hongarse vluchtelingen moet worden aangepakt. Omdat verhoudingsgewijs slechts zeer weinig predikanten Hongarije hebben verlaten zijn de in het buitenland werkende hongarse predikanten overstelpt met werk. Een punt van bespreking was de uitgave van een kerkelijk blad voor de Hongaren in den vreemde.

De „kerkelijkheid” in Amerika

Volgens de jongste statistische gegevens is 60,9% van de Amerikaanse bevolking aangesloten bij een of ander kerkgenootschap. In 1900 was dit percentage 36, een eeuw geleden nog slechts 20. In het afgelopen jaar nam het aantal Protestanten toe met 2,3%, het aantal Rooms-Katholieken met 3,1%, terwijl de aanwas der totale bevolking 1,88% bedroeg. De Verenigde Staten tellen thans 50 miljoen Protestanten en 33 miljoen Rooms-Katholieken.

De protestantse kerken groeien. Ja, maar de verkondiging van het echte Evangelie wordt al meer vervangen door die van het „sociale”!

Uit de Lutherse kerken

In Minneapolis zal dit jaar de derde assembly van de Lutherse wereldfederatie worden gehouden. Het hoofdthema is aldus geformuleerd: „Christus bevrijdt en verenigt”. Vijf van de tien dagen zullen aan de bespreking van dit thema worden gewijd. Een studieontwerp zal tevoren aan alle kerken en afgevaardigden worden toegezonden. De Lutherse Wereldfederatie werd in 1947 te Lund opgericht als voortzetting van de Lutheran World Convention. Haar tweede Assembly belegde zij in 1952 te Hannover.

Momenteel is in de „wereldkerk” het thema: Christus **bindt** (aan zijn woord en wet) en **scheidt** (wie niet en wel in Hem geloven) meer actueel dan het genoemde.

De Joden in Polen

Naar het zich laat aanzien zullen de laatste overblijfselen van het Jodendom in Polen spoedig verdwenen zijn. Van de vroegere ruim drie miljoen daar wonende Joden hebben slechts 35000 de oorlog overleefd. Reeds ± 25000 van hen, met name artsen, hebben een reisvisum aangevraagd. Blijkbaar hebben twaalf jaren volksrepubliek hen tot de overtuiging gebracht, dat zij onder de bestaande omstandigheden niet kunnen leven en werken.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.